

9. Чайковська Г. Б. Формування екологічної компетенції в майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2010. № 3. С. 54–60.
10. Wesselink R., Biemans H., Gulikers J., Mulder M. Models and Principles for Designing Competencebased Curricula, Teaching, Learning and Assessment, Competence-based Vocational and Professional Education. Bridging the Worlds of Work and Education, 2017. P. 533–554.

Ірина Жаркова

ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ ІЗ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Важливим компонентом освітнього процесу в сучасному ЗВО є оцінювальна діяльність, яка здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, суб'єкт-суб'єктного підходів і передбачає партнерську взаємодію викладача та здобувачів вищої освіти. В процесі систематичного контролю навчальних досягнень студентів викладач отримує об'єктивну інформацію про хід їхньої навчально-пізнавальної діяльності, що, відповідно, є умовою підвищення її ефективності.

У процесі контролю навчальних досягнень студентів вирішуються такі основні завдання:

– оцінювання знань, умінь, навичок та інших компетентностей, тобто результатів навчання, набутих особою за певною освітньою програмою;

– інформування здобувачів вищої освіти та інших зацікавлених осіб про досягнуті результати під час вивчення навчальних дисциплін;

– мотивація здобувачів вищої освіти до систематичної роботи впродовж усього періоду навчання;

– аналіз результатів навчання та коригування викладачами як освітнього процесу, так і самостійної роботи здобувачів вищої освіти для підвищення їх якості.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти є активним процесом. Викладач не лише реєструє фактичні знання студентів, а й впливає на хід і результати всього навчального процесу. Його завдання – знайти найефективніший засіб перевірки знань, щоб виявити навчальні досягнення студентів і стимулювати їх надалі оволодівати знаннями. Одним із шляхів вирішення цього завдання є тестовий контроль знань здобувачів вищої освіти.

За визначенням О. Майорова, тест – це специфічний інструмент, який складається з сукупності завдань або запитань і проводиться в стандартних умовах, що дозволяє виявити типи поведінки, рівень володіння певними видами діяльності [Майоров А. Н., 2001]. Як зазначає В. Аванесов, це метод емпіричного дослідження, який складається із спеціально підготовленого контрольного комплексу завдань, що дозволяє за порівняно короткий проміжок часу надійно й адекватно визначити результативність пізнавальної діяльності студентів, тобто оцінити ступінь та якість досягнення ними цілей навчання [Аванесов В., 1991].

Дослідження тестового контролю як методу педагогічної діагностики висвітлені в працях В. Аванесова, А. Анастасі, В. Беспалька, І. Булаха, Е. Гуцало, Л. Долінера, П. Клайна, Л. Коваленко, І. Кузьми, О. Локшиної, О. Майорова, В. Переверзева, І. Раппопорта, О. Рикової, Дж. Стенлі, Г. Терещука, О. Янкович та інших українських і зарубіжних учених.

Тестовий контроль привертає увагу передусім тим, що дає точну кількісну характеристику не лише рівня досягнень студентів із навчальної дисципліни, а й може виявити рівень їхнього загального розвитку. Добре підготовлені тести дають змогу задовольнити і критерії валідності. Оцінюються знання за обсягом, повнотою, системністю, узагальненням і мобільністю. Ці характеристики визначаються за допомогою тесту відповідної складності, а обсяг знань – через відповіді на певну кількість запитань.

Мінімальною одиницею тесту є тестове завдання, яке передбачає певну вербальну чи невербальну реакцію здобувача вищої освіти, якого тестують. Кожне тестове завдання створює певну тестову ситуацію. Тестова ситуація може надаватися вербальними (текст), невербальними і точними (малюнки, схеми, таблиці) засобами. Кожне тестове завдання складається з інструкції; як правило, зразка виконання; матеріалу, що подається студентові (власне запитання), та відповіді, яка планується розробником тесту як еталон. Відповідь може бути вибірковою та конструйованою. Вибіркова відповідь передбачає вибір правильної відповіді з кількох запропонованих. Конструйована відповідь формулюється студентом на рівні окремого слова, речення чи висловлювання.

Щоб тестовий контроль знань студентів був ефективним, варто у навчальному процесі використовувати різні види тестових завдань (рис. 1).

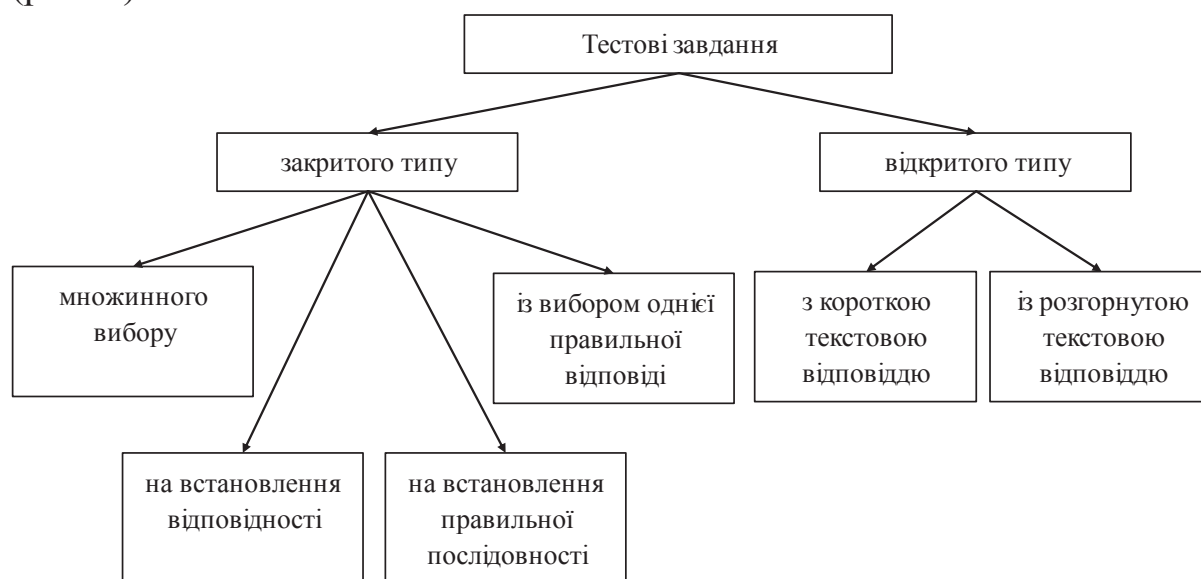


Рис. 1. Види тестових завдань [Гуцало Е. У., 2011].

Розглянемо особливості кожного виду тестових завдань на прикладі навчальної дисципліни «Методика навчання природничої освітньої галузі».

Найпоширенішими серед тестів закритого типу є завдання з вибором однієї правильної відповіді із запропонованих. Їх перевагою є стислість і зрозумілість; простота інтерпретації; швидкість

тестування, об'єктивність, висока технологічність і чітка структурованість. Тестові завдання із вибором однієї правильної відповіді складаються з наступних компонентів:

– інструкція до виконання з пропозицією обрати правильну відповідь;

– основа завдання – текстова ситуативна задача, яка описує певну проблему, ставить запитання, формулює у формі розповідного речення твердження або незакінчене твердження;

– альтернатива: перелік варіантів відповідей, серед яких одна є правильною або найкращою, а інші – дистрактори – є неправильними відповідями;

– оцінка правильності виконання (ключ правильної відповіді, бал).

Під час тестового контролю знань здобувачів вищої освіти можна використовувати такі варіанти завдань із вибором однієї правильної відповіді:

– **завдання з вибором однієї правильної відповіді** має кілька варіантів відповідей, з яких необхідно вибрати одну правильну. Наприклад:

Визначте правильну відповідь.

Навчально-пізнавальна діяльність, у процесі якої учні виконують практичні дії з об'єктами в матеріальній або матеріалізованій формі, – це:

а) дослід; б) спостереження; в) практична робота.

– **завдання альтернативної форми** передбачають наявність двох варіантів організації відповіді типу «так – ні», «вірно – невірно» тощо.

Наприклад:

Оцініть істинність твердження: «Уявлення – це чуттєво-наочний, узагальнений образ, в якому відображені зовнішні ознаки, властивості, зв'язки раніше сприйнятого об'єкта чи групи об'єктів».

а) істинне твердження; б) хибне твердження.

– **катафатичний тест** – завдання, в якому з альтернатив лише одна сформульована як істинне твердження, а решта варіантів відповідей хибні. Наприклад:

Визначте, яке з наведених тверджень є істинним:

а) тип уроку природознавства визначається за місцем уроку в навчальній програмі предмета;

б) тип уроку природознавства визначається за дидактичною метою уроку;

в) тип уроку природознавства визначається за дидактичною метою уроку та його місцем у навчальній програмі предмета.

– **апофатичний тест** – завдання, в якому з альтернатив тільки одна сформульована як хибне твердження, решта варіантів відповідей істинні. Наприклад:

Визначте некоректне твердження.

Темою узагальнюючого уроку природознавства в 3 класі є:

а) «Людина та її організм»;

б) «Підсумки спостережень за змінами в природі та праці людей восени»;

в) «Живі організми та середовища їхнього існування».

– **завдання за принципом кумуляції** формулюється як накопичення елементів шляхом підсумування їх кількості в наступній групі до кількості в усіх попередніх. Наприклад:

Виберіть правильну й найповнішу відповідь.

Під час вивчення природознавства використовують такі види контролю:

а) поточний, тематичний, підсумковий;

б) поточний, тематичний, підсумковий, періодичний;

в) поточний, тематичний, підсумковий, періодичний, випереджувальний.

Тестові завдання множинного вибору накладають жорсткі умови на дистрактори. Вони, на відміну від тестів із вибором однієї правильної відповіді із запропонованих, мають бути абсолютно неправильними відповідями. Тестові завдання множинного вибору складаються з таких компонентів:

– інструкція до виконання, в якій зазначається, що відповідей може бути декілька;

– основа завдання – змістовна ситуативна задача, яка описує певну проблему, ставить запитання, формулює у формі розповідного речення твердження або незакінчене твердження;

– альтернатива: перелік декількох варіантів відповідей (від 5 до 12), будь-яка кількість із яких може бути правильною у форматі класифікацій, а інші є неправильними відповідями;

– оцінка правильності виконання (ключ правильних відповідей, бали).

Завдання множинного вибору можуть бути такими:

– **із не вказаною кількістю правильних відповідей.** Наприклад:

Виберіть правильні відповіді і позначте їх у бланку.

Мікроструктуру уроку-екскурсії з природознавства складають такі елементи:

- а) засвоєння нових знань, умінь і навичок; б) евристична бесіда;
в) дослідницька практична робота; г) розповідь;
д) закріплення вивченого матеріалу; е) спостереження;
є) узагальнення і систематизація набутих знань, умінь та навичок.

Бланк відповіді		А	Б	В	Г	Д	Е	Є
	Правильні відповіді							

– **із задалегідь вказаною кількістю правильних відповідей.**

Наприклад:

Із запропонованого переліку виберіть 5 назв видів знань, що формуються в учнів початкової школи на уроках природознавства, і позначте їх у бланку.

- а) уміння; б) прийом; в) методологічні знання;
г) уявлення; д) факт; е) причинно-наслідковий зв'язок;
є) поняття; ж) метод; з) оцінні знання.

Бланк відповіді		А	Б	В	Г	Д	Е	Є	Ж	З
	Правильні відповіді									

Завдання на встановлення відповідності передбачають наявність у завданні переліку вихідних умов у колонці ліворуч, до яких необхідно підібрати логічні відповідності зі списку відповідей у колонці праворуч. Тестові завдання на відповідність складаються з наступних компонентів:

- інструкція до виконання (може бути ще й додаткова інструкція);
- основа завдання або спільне запитання;
- альтернатива: перелік декількох варіантів висхідних умов (від 4 до 20), до яких потрібно встановити відповідність із запропонованим форматом відповідей (кожен варіант відповіді може використовуватися один раз, більше одного разу або зовсім не використовуватися);
- оцінка правильності виконання (ключ правильних відповідей, бали).

Завдання на встановлення відповідності можуть мати декілька варіантів: на встановлення відповідностей, на встановлення зв'язку та перехресного вибору. Наприклад:

З'єднайте стрілками назви засобів наочності з групою, до якої вони належать.

Муляж	•	•	Натуральні засоби наочності
Гербарій	•	•	Образотворчі засоби наочності
Географічна карта	•	•	Матеріальні моделі
Глобус	•	•	Ідеальні моделі

Завдання на встановлення правильної послідовності вимагає розташувати по порядку набір тверджень, що описують будь-які дії (явища), або відсортувати твердження за будь-якою ознакою. Тестові завдання на встановлення правильної послідовності складаються з наступних компонентів:

- інструкція до виконання завдання (встановлення правильної послідовності, порядку; здійснення систематизації, перестановки, групування);
- основа – формулювання завдання (проблеми);
- альтернатива: пронумерований список елементів;
- оцінка правильності виконання (підрахунок правильних пар).

Варіанти тестових завдань на встановлення правильної послідовності можуть бути такими:

- **завдання на встановлення правильної послідовності, порядку** (впорядкування елементів послідовності). Наприклад:

Вибудуйте правильну послідовність макроетапів предметного уроку.

- а) вивчення нового матеріалу;*
- б) організація класу до уроку;*
- в) закріплення знань, умінь і навичок учнів;*
- г) підсумки спостережень за змінами в природі;*
- д) актуалізація знань учнів, повідомлення теми уроку;*
- е) підсумок уроку.*

Відповідь: _____; _____; _____; _____; _____; _____.

– завдання на систематизацію, перестановку. Наприклад:

Пронумеруйте послідовність етапів формування природничих понять.

_____ Чуттєве сприймання об'єктів. Актуалізація сформованих раніше знань.

_____ Закріплення змісту поняття.

_____ Узагальнення та словесне вираження поняття.

_____ Практичне застосування поняття.

_____ Розумова діяльність учнів, спрямована на визначення істотних ознак.

– завдання на групування. Наприклад:

Перелічені засоби наочності розподіліть на групи і заповніть таблицю.

Корисні копалини, телурій, муляжі, кімнатні рослини, гербарії, опудала, вологі препарати, географічні карти, схеми, таблиці, навчальні картини, глобус.

Образотворчі засоби наочності	Натуральні засоби наочності	Моделі

Тестові завдання відкритого типу передбачають наявність запитання й відповіді студента у довільній формі без запропонованих можливих варіантів відповідей. Варіанти відповідей у цьому форматі не використовуються.

Відкритий формат є потужним засобом перевірки знань, оскільки студент повинен самотійно, без наведених варіантів відповідей

правильно відповісти на запитання завдання. Тестові завдання відкритого типу складаються з таких компонентів:

- інструкція до виконання;
- основа завдання – запитання, твердження, тест, речення;
- альтернатива: виконання студентом завдання згідно з власним баченням, яке є твердженням із невідомою змінною;
- оцінка правильності виконання (критерії оцінки, бали).

Розрізняють два види тестових завдань відкритого типу:

1) із короткою текстовою відповіддю:

– **завдання з пропусками частин речення у тексті.** Наприклад: «Допишіть речення. Під час вивчення природознавства принцип доступності реалізується, якщо вчитель: виділяє головне, суттєве в ...; відбирає достатню кількість ...; обсяг знань і темп навчання вибирає з урахуванням ...; здійснює ...; забезпечує відповідність обсягу ...»;

– **завдання на завершення відповіді, її доповнення.** Наприклад: «Доповніть твердження. Під час вивчення природознавства в початковій школі розповідь краще використати тоді, коли ...»;

2) із розгорнутою текстовою відповіддю:

– **завдання з довільною розгорнутою відповіддю.** Наприклад: «Складіть перелік вимог до виконання молодшими школярами спостережень на уроках природознавства»;

– **завдання у формі мікротвору, есе.** Наприклад: «У методичній літературі зазначається, що прийоми навчання – це сфера творчості вчителя, його майстерність та інтуїція. Яка Ваша думка з цього приводу? Обґрунтуйте її за допомогою конкретного прикладу».

Для об'єктивної діагностики навчальних досягнень здобувачів вищої освіти необхідно конструювати тести з урахуванням таких рекомендацій:

- запитання мають формулюватися стисло, чітко, просто, трактуватися однозначно і легко оцінюватись у балах;
- відповіді повинні мати свою індексацію, бути гранично стислими й розміщуватись під запитальною частиною симетрично;

– у разі відкритої форми тесту відповіді можуть бути обмежені кількістю слів;

– якщо відповідь потребує введення формули, то в запитання включають вихідні дані з відомими або загальноприйнятими позначеннями;

– запропоновані відповіді на запитання можуть мати елементи підказки [Берещук М., Дмитрієв І., 2001].

Загалом реалізація тестового контролю знань дозволяє викладачам упорядкувати процес контролю й оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, підвищити інформативність та об'єктивність оцінки. За результатами такого контролю студент має можливість об'єктивно оцінити свої досягнення та свідомо здійснити вибір рівня опанування навчальним матеріалом. Уніфікація вимог до тестового контролю, стандартизація процедури проведення тестування, застосування єдиних критеріїв і норм оцінювання та можливість комп'ютерної обробки результатів сприяє підвищенню довіри з боку педагогів та здобувачів вищої освіти до результатів тестового контролю.

Таким чином, запропонований комплекс тестових завдань для контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів дає змогу забезпечити максимальні можливості для диференціації освітнього процесу та здійснення індивідуального підходу до кожного студента, впроваджувати сучасні особистісно-зорієнтовані технології навчання та виховання.

Список використаних джерел

1. Аванесов В. С. Формы тестовых заданий: учеб. пособие. М.: МИСиС, 1991. 359 с.
2. Берещук М. Я., Дмитрієв І. Б. Тестовий контроль та рейтингова оцінка знань студентів: Методичні рекомендації до застосування / за ред. І. Б. Дмитрієва. Харків: ХДАМГ, 2001. 43 с.
3. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест: навч. посібник. Київ: Майстер-клас, 2006. 160 с.
4. Гуцало Е. У. Педагогічне тестування в системі контролю і оцінки якості навчання студентів (на базі дисциплін психолого-педагогічного циклу

- педагогічного університету). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. 68 с.
5. Короткий тестологічний словник-довідник / упоряд. Л. Т. Коваленко. Київ: Грамота, 2008. 160 с.
 6. Майоров А. Н. Теорія і практика створення тестів для системи освіти. Львів, 2001. 296 с.
 7. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

Зіновій Онишків

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Сучасна початкова школа сільської місцевості є багатоваріантною, переважно малочисельною, що зумовлено демографічною кризою в Україні. Через низьку народжуваність в сільській місцевості зменшився учнівський контингент закладів загальної середньої освіти. Аналіз статистичних даних свідчить, що з 2001 р. до 2016 р. прийом учнів в перші класи у сільській місцевості зменшився на 80,9 тис. осіб (61,7 %) [Загальна середня та дошкільна освіта..., 2011, с. 17; Скиба В. В., 2010, с. 16; Освіта в Україні..., 2017, с. 18]. Кількість учнів закладів загальної середньої освіти, розміщених у сільській місцевості, за зазначений період зменшилася на 985,1 тис. (54,5 %) [Загальна середня та дошкільна освіта..., 2011, с. 17; Скиба В. В., 2010, с. 16; Освіта в Україні..., 2017, с. 17]. Загальне зменшення кількості учнів вплинуло на скорочення мережі закладів загальної середньої освіти, зменшення середньої наповнюваності шкіл і класів, збільшення кількості закладів загальної середньої освіти з малою чисельністю учнів.

Крім малої чисельності класів, у початкових школах сільської місцевості характерними чинниками, що впливають на якість освіти, є такі: учні позбавлені можливості відвідувати заклади позашкільної освіти, низький показник охоплення дітей суспільним дошкільним